

RAŠČLAMBA "PROTOKOLA" U SVEZI S GRANICOM IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I CRNE GORE¹

ANALYSIS OF "PROTOCOL" ABOUT THE BORDER BETWEEN THE REPUBLIC OF CROATIA AND MONTENEGRO¹

RADOVAN PAVIĆ

Fakultet političkih znanosti / Faculty of Political Science

Primljeno / Received: 2009-11-11

UDK 341.2(497.5:497.16)(1-04)

Stručni članak
Professional paper

U radu autor raspravlja o Privremenom Protokolu sklopljenom između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije 10. prosinca 2002. u svezi s međudržavnom granicom u prostoru Boke kotorske. Kritički se analiziraju dijelovi Protokola s tvrdnjom da Protokol nije povoljan za hrvatsku stranu, budući da je omogućio dvojni suverenitet uz dio hrvatske obale, kao i neprimjerenu demilitarizaciju na štetu hrvatske strane.

Cljučne riječi: Hrvatska, SR Jugoslavija, Crna Gora, Boka kotorska, Protokol, dvojni suverenitet, demilitarizacija

In the paper the author discusses *Temporary Protocol* signed on December 10th 2002 between Republic of Croatia and Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro), about the border between the states in the area of Boka Kotorska. The parts of *Protocol* have been critically analysed with the thesis that this document is not good for the Croatian side because it enabled dual sovereignty along the part of Croatian shore, as well as disproportional demilitarization damaging the Croatian side.

Key words: Croatia, FR Yugoslavia, Montenegro, Boka Kotorska, Protocol, dual sovereignty, demilitarization

Pristup

Kada se govori o hrvatskoj "južnoj granici", koja je u javnosti poznatija kao "problem Prevlake", treba se sjetiti Velikog Tina (1891.-1955.) i njegova *hommagea* Marku Maruliću iz "Oproštaja", u kojem se stihuje: "Korugva nam ćuhta" – i zaista naš se stijeg vihori (ili se barem vijorio!) na rtu Oštra, ali je ipak zasjenjen dvojnim hrvatsko-crnogorskim/jugoslavenskim suverenitetom (i to samo uz hrvatsku obalu u vanjskom zaljevu Boke

¹ Ovaj je prilog napisan na osnovici dokumenta pod nazivom: "Protokol između Vlade Republike Hrvatske i Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije uz južnu granicu između dviju država" (MVPIE, Zagreb). Dokument s 32 članka i nekoliko aneksa (od kojih je autoru ovog članka mogao biti dostupan samo Aneks br. IV) datiran je s 10. prosinca 2002. i potpisale su ga obje Vlade.

Introduction

When speaking about the Croatian "south border", in public better known as "the problem of Prevlaka", one must remember the great poet Tin Ujević (1891-1955) and his *hommage* to Marko Marulić in his poem "Farewell", saying "Korugva nam ćuhta". Indeed, our Flag is Fluttering (or, at least it has fluttered) on the Cape Oštra, but that fact is shadowed by a dual Croatian-Montenegrin/Yugoslavian sovereignty (only along the Croatian

¹ This paper has been written on the basis of the document called "Protocol between the Government of the Republic of Croatia and Federal Republic of Yugoslavia, by the south border between the two countries" (MVPIE, Zagreb). The document having 32 paragraphs and several annexes (the author of this paper has had access only to the Annex no. IV) was dated 10 December 2002 and signed by both governments.

kotorske²), kao i neprimjerenom demilitarizacijom na hrvatskom tlu. Riječ je, dakle, o *Privremenom protokolu* (dalje *Protokol*) sklopljenom 10. prosinca 2002. između Vlade Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora).

U vrijeme objave taj je *Protokol* izazvao veliku pozornost političke javnosti, a dijelom i njezine pohvale, što se uopće ne može prihvatiti, jer bi svaka potanja rasprava (koja je dosada izostajala) jasno ukazala na to da je *Protokol* umnogome i manjkav, i štetan, i ponižavajući za Republiku Hrvatsku. Zato nakon svih pohvala upućenih *Protokolu*, kao velikom hrvatskom "uspjehu" – dolazi neizbježni "ali". I o tom "ali" bit će riječi u ovom prilogu koji se bavi raščlambom *Protokola*.

Među svim hrvatskim graničnim prijedporima ističu se napose oni na Hrvatskom primorju³, i to u okviru svojevrsnog triptiha koji čine: granica u Savudrijskoj vali (i izvan nje), zatim status hrvatske luke Ploče, također povezan s izlazom/ulazom/pristupom Bosne i Hercegovine do otvorenog mora, i naposljetku – morska granica između Hrvatske i Crne Gore u vanjskom zaljevu Boke kotorske i izvan njega. Prije nego se pristupi raščlambi barem nekih vidova hrvatsko-crnogorskoga graničnog problema na moru i

² Vanjski zaljev Boke kotorske i akvatorij između Republike Hrvatske i Republike Crne Gore omeđen je na sjeveru spojnicom rt Kobila – rt Kabala, a na jugu najlogičnije spojnicom rt Oštra – otok Mamula – rt Mirišta, pri čemu je moguća i izravna međa između rta Oštra i rta Mirišta po kojoj otok Mamula ostaje unutar zaljeva, što je posve prihvatljivo. Ova južna međa nije tek bezazlena prirodoslovna crta koja omeđuje zaljev, nego je iznimno važna i međunarodno-pravno i geopolitički, jer ima bitno značenje za razgraničenje Hrvatske i Crne Gore izvan samog zaljeva. *Protokol* je Hrvatska sklopila sa Saveznom Republikom Jugoslavijom, ali budući da se praktički sve tiče samo Crne Gore, koja je danas jedna od sljednica SRJ, to se ona u tekstu tretira kao jedna od strana, ili se govori o SRJ/Crnoj Gori.

³ To je sav hrvatski obalni, otočni i vodeni prostor između Savudrijske vale i rta Oštra, što se bitno razlikuje od prostornog obuhvata klasičnog i naslijeđenog pojma Hrvatskog primorja, koje kao subordinirani regionalni naziv između Riječkog zaljeva i Novog Vinodolskog/Senja ima samo povijesni značaj i značenje i uopće više ne odgovara suvremenoj političkoj i geopolitičkoj stvarnosti. Svođenje današnjega cjelovitog Hrvatskog primorja samo na suženi povijesni pojam rezultat je bilo neznanja, bilo nepoštivanja stvarnosti ili pak duhovne lijenosti, a može imati i zlobnu i Hrvatskoj neprijateljsku potku, što se čita ovako: ako je Hrvatsko primorje ograničeno samo na svoj subregionalni obuhvat, čije je onda sve ostalo primorje Republike Hrvatske? Možda jugoslavenske? Da bi možda postalo predmet ponovne podjele?!

shore in the outer Bay of Boka Kotorska²) and by the disproportional demilitarization on the Croatian soil. It is the matter of the *Temporary Protocol* (forwardly *Protocol*), signed on December 10th 2002 between the Government of the Republic of Croatia, and the then existent Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro).

At the time of its proclamation, the *Protocol* provoked great political attention, sometimes even praised, what is not acceptable because any detailed analysis (not done as yet) would clearly show, that it was, in many ways, deficient, damaging and humiliating for the Republic of Croatia. Thus, all the praise to *Protocol*, as the great Croatian "success", is followed by the unavoidable, "but"... This paper will analyze that "but" articulating the *Protocol*.

Among all the Croatian border disputes, the most prominent are those on the Croatian littoral³ appearing in a kind of triptych: Savudrian Bay (and the open sea) border, the status of Croatian Ploče harbour, also linked to the exit/entry of Bosnia and Herzegovina to the open sea, and finally, maritime border between the Republic of Croatia and Republic of Montenegro in the outer Boka Kotorska Bay and on the open sea. Before approaching some aspects of Croatian-Montenegrin sea border problem and especially the above mentioned *Protocol*, some introductory notes are necessary.

² Outer Boka Kotorska Bay and sea area between the Republic of Croatia and Republic of Montenegro is bordered by the line Cape Kobila – Cape Kabala in the North, and quite logically, by the line Cape Oštra – Mamula Island – Cape Mirišta on the South (a direct border is possible between Cape Oštra and Cape Mirišta too; according to that, island Mamula would stay inside the bay, which is completely acceptable). This south border is not just an innocent geographical line which encircles the bay, but is internationally, legally, and geopolitically exceptionally important, because it has an essential meaning for creating the border between the Croatia and Montenegro, outside of the Bay. Croatia signed the *Protocol* with Federal Republic of Yugoslavia, but, as practically it concerns only Montenegro – which is today one of the successors of the FR Yugoslavia – is treated as one of the sides in this paper, or it is the question of FRY/Montenegro.

³ It is all Croatian coastal, insular and water area, between Savudrian Bay and Cape Oštra, which is essentially different from the territorial entity of the classic, inherited notion of Croatian littoral, a subordinated regional name, between Rijeka Bay and Novi Vinodol/Senj. It has only the historic meaning and importance. The present, political, and geopolitical, reality does not correspond with that. Diminishing the whole Croatian Littoral to the restricted historical meaning is the result of unfamiliarity with the matter, of not respecting the reality, or ignorance, but also can have hostile origin. In other words, if "Croatian Littoral" is restricted to only its subregional dimension, to whom belonged all other littoral of the Republic of Croatia? Maybe it should be an object of some new division?!

navlastito spomenutog Protokola, potrebno je nekoliko uvodnih napomena.

Prvo. Problem je lociran u danas geostrateški i životno najosjetljivijem prostoru Republike Hrvatske, tj. na hrvatskom jugu (prostor između najdonjeg Poneretavlja uključivši Ploče i Prevlake/rta Oštra). Spomenuta osjetljivost jasno se uočava u nekoliko vidova: prostor je izrazito periferijskog značaja, prometno je slabo povezan, i to kopnom isključivo preko teritorija druge države, u strateškom je smislu vrlo uzak (mjestimično ispod jednog km, ili samo do 3 km, dok je nešto širi tek u prostoru Sniježnice/1234 m/, i to oko 12 km). Uzdužna obalna cesta idealni je izduženi cilj ispod dugoga visinskog/gornjeg/nadvisnog položaja odakle je jednostavan bilo koji oblik vojnog ugrožavanja (bočni udar) i mogućnost posvemašnje prometne izolacije Hrvatskog juga, relativna je gustoća stanovništva ispod državnog prosjeka (a to pogotovo vrijedi ako se isključi dubrovačka aglomeracija). Napokon, a što je i najvažnije, to je prostor u okviru geopolitičkog interesa zaleđa (i bošnjačkog i srpskog), koje će, kad-tad, očito težiti da se kupovanjem nekretnina (kuće, posjedi, gospodarski subjekti, dakako, i zajednička ulaganja), ipak nekako stavi noga na hrvatsko tlo, što znači da tu neće ulagati samo željeni i bogati stranci sa Zapada nego i oni s Balkana. Zaleđe je, istina, danas siromašno, ali će iz političkih/geopolitičkih razloga ipak smoci sredstva da ostvari svoja vlasništva u Hrvatskoj – i to sve više i više, a što za Hrvatsku može imati pogubne posljedice. Prostor će, doduše, ostati u okviru hrvatske države, no može se mijenjati njegov narodnosni sastav, ali i ne samo to, jer novo stanovništvo može tražiti i udjele u lokalnoj samoupravi. Zato je moguća situacija u kojoj (barem dio, i to onaj najjugoistočniji), doduše bude "u Hrvatskoj", ali da više zapravo i ne bude Hrvatska, ili da to bude sve manje i manje. A jedini vid kojim se može suprotstaviti mogućem procesu rasprodaje i raskućivanja Hrvatske jest postojeći (i naglašeni) domoljubni nabož pučana da ne prodaju zemlju. I dok je god netko ukorijenjen u zemlju, do tada ima jamstvo opstojnosti. Isto, naravno, vrijedi i za Hrvate i BiH općenito, koji će opstati kao etnikum⁴ samo u slučaju ukorijenjenosti u vlastito tlo.

⁴ Etnikum je prostor/zemljište/tlo s kojim neko stanovništvo kompaktnoga narodnosnog sastava ostvaruje dugotrajno jedinstvo koje je postalo tradicija, uz naglašeno poistovjećivanje tog prostora/tla/zemljišta i dotičnog etničkog sastava, a sve u smislu suverenosti, ukorijenjenosti i izjednačavanja etnosa i prostora u nerazdjeljivu cjelinu koja je ujedno i temelj nečijeg opstanka. U isti mah etnikum je i baza državnosti, suvereniteta i odgovarajućeg identiteta.

First. The problem is located in the, geostrategically and existentially, most vulnerable part of the Republic of Croatia, in the Croatian South (the area between the Lower Neretva Valley, including Ploče, and Prevlaka with Cape Oštra). This vulnerability is obvious in several aspects: the area is distinctly peripheral and it is insufficiently connected – the only land traffic flows over the territory of another state; in the strategic sense, it is very narrow (at places, under one kilometre, or up to three kilometres, while the only wider area is below mountain Sniježnica /1234 m/, at that point, its width is 12 km). Longitudinal coastal road is an ideal military target, under high/upper longitudinal mountain, ideal and simple for any form of military threat (especially side attack). A possibility of a total traffic isolation of Croatian south is imminent. Relative population density is below the state average (that is particularly true, if Dubrovnik urban agglomeration is excluded from consideration). Finally, and most importantly, this is an area of geopolitical interest of the hinterland (both Bosniacs and Serbian) which will be, sooner or later, aiming at buying properties, houses, businesses, and creating joint ventures, as to, somehow, place themselves onto the Croatian soil. That means, investors will be – not only the wanted rich foreigners from The West – but, also, those from the Balkans. Foreign hinterland is poor today, but, because of the political/geopolitical reasons, money will be found for attaining property in Croatia, more and more on, which can have perilous consequences for Croatia. The area will, indeed, stay in the frame of Croatian state, but its national structure may be changed, and what's more, the new settlers may seek part in the local governing. That is why, it is possible, that the most southern part will no longer be Croatian, or, that it will be less and less so. The only way that the eventually process of selling and dissipating Croatian property can be opposed is existing (and intensive) patriotic charge of the people determined not to sell the land. Namely, as long as somebody owns the land, he is rooted in the place, and has guarantee of existence there. The same is true for Croatians in Bosnia and Herzegovina, who will survive as ethnicum⁴ only in case of being rooted in their own land/soil.

⁴ Ethnicum is an area/land/earth, with which a certain population of compact national structure achieves the long lasting unity, which has become a tradition. In other words it means identification of that area/land/earth and the ethnical compound, in the sense of sovereignty, inveterateness and identification of ethnosa and the land, creating an inseparable unity, a base of somebody's existence. At the same time, ethnicum is the base of statehood, sovereignty, and the corresponding identity.

I na kraju – što ne samo da nije najmanje nego je naprotiv iznimno važno – osjetljivost Hrvatskog juga sastoji se i u tome da je u zaleđu Balkan, i to u posebnoj inačici europske *crne rupe*, koji će to dugo i ostati. Otamo je i g. Vučurević, general kojemu je "... žao svake granate koja je promašila Dubrovnik!" A osim toga – upravo je najjugoistočniji dio Hrvatskog juga (prostorno dosta nejasno definiran kao "Prevlaka"), prostor preko kojeg je Republika Srpska objavila izlaz na "svoje" prirodno more, tj. gdje se predviđao i srpski koridor: trebinjsko zaleđe – Molunat (uključno s Prevlakom). Ujedno predviđao se i bošnjački koridor do mora.

Drugo. Pitanje razgraničenja na hrvatskom jugu pokazuje i neke izrazite sličnosti s problemom u Savudrijskoj vali i izvan nje. Naime, i Crna Gora ističe načelo cjelovitosti Boke kotorske (i to s većim, makar i prividnim, opravdanjem nego što to čini Slovenija u odnosu na Savudrijsku valu). Međutim, ta teza o cjelovitosti nipošto ne stoji, bilo u slovenskom, bilo u crnogorskom slučaju, a niti u slučaju bosanskohercegovačkoga Neumskog zaljeva, jer su i Savudrijska vala i Boka kotorska i Neumski zaljev ujedno dijelom i hrvatski zaljevi (u slučaju Neumskog zaljeva to se posve zaboravlja). Prirodoslovna cjelovitost prostora po sebi nipošto nije dovoljan kriterij za odlučujuću definiciju cjelovitosti, u izrazito političkom i geopolitičkom smislu.

Treće. Ne stoje ni slovenska, ni crnogorska, a niti bosanskohercegovačka teza o nekoj pomorsko-prometnoj "zatvorenosti". Teza o zatvorenosti vrlo je poznati sadržaj iz okvira *političke klaustrofobije*, pri čemu netko nekoga uvijek "zatvara": tako Hrvatska (navodno) "zatvara" Sloveniju u odnosu na otvoreno more, baš kao i BiH, i to obje u potpunosti – dok u slučaju Crne Gore takvo "zatvaranje" ipak nije potpuno. A nije iz dvaju razloga: što se tiče Boke kotorske, ona u bilo kojem logičnom razgraničenju s Hrvatskom, a u skladu s međunarodnim pravom, i dalje ima i unutar zaljeva vlastiti izlaz/ulaz/pristup do otvorenog mora. To znači da ne mora raspolagati čitavim vanjskim zaljevom Boke kotorske, a pogotovo ne sve do hrvatskih obala – da bi izašla na otvoreno more.⁵

⁵ Problem izlaza/ulaza neke države do otvorenog mora riješen je u međunarodnom pravu institutom neškodljivog prolaza, što isključuje strani suverenitet, ali je apsolutno dovoljna *služnost* koja omogućava sve gospodarske i prometne funkcije, dok *pristup* do otvorenog mora znači da se vlastiti suverenitet obalne države proteže sve do otvorenih voda, dakle; ulaz/izlaz samo su kategorije u okviru služnosti, dok pristup uključuje suverenitetsku sastavnicu.

Finally, and not least importantly, the crucial fact is that the vulnerability of the Croatian south prevails, because in neighbouring hinterland there is Balkan – meaning: the European *black hole*, which will stay that for a long time. From there is Mr. Vučurević – the general who said "... *sad for any grenade/shell that missed Dubrovnik!*" Besides that, it is precisely the southeast point of Croatia (spaciously unclearly defined as Prevlaka) in which Republika Srpska proclaimed to have "its" exit to the sea, the planned Serbian corridor: Trebinje hinterland – Molunat (which would include Prevlaka). Also a Bosniak corridor to the sea was also proclaimed here.

Second. The bordering question at Croatian South shows some explicit similarities with the problem of the Savudria Bay and out of it. Namely, Montenegro emphasizes the principle of integrity of Boka Kotorska Bay (and with the greater, if only seeming justification, than Slovenia, in relation to Savudrija Bay). However, that thesis about wholeness is without any foundation both in Slovenian and in Montenegrin case(s), as well as in Bosnian-Herzegovinian case of Neum Bay – because all three bays of Savudrija, of Neum and of Boka Kotorska are partly *Croatian* bays, too (in case of Neum, it has been completely forgotten). The physical geographic unity isn't a criterion sufficient enough for the crucial definition of the unity in an explicitly geopolitical sense.

Third. Slovenian, Montenegrin and Bosnian-Herzegovinian thesis about maritime "closeness" are also without any footing. The thesis about "closeness" is known from *political claustrophobia*, where somebody is always "closing" somebody else (in). So, Croatia (allegedly) "closes" Slovenia in, in relation to the open sea, just like Bosnia and Herzegovina, "closing" both countries completely, while in the case of Montenegro, that "closure" is not complete. For two reasons, Boka Kotorska, in any logically determined border with the Republic of Croatia – in accordance with the international law – still has, inside the bay – its own exit/entry to the open sea. It means that it doesn't have to dispose the total bay, especially not all the way to Croatian shores – to have exit to the open sea.⁵ It

⁵ Problem of the exit/entry of a country to the open sea is solved by the international law, in the institute of innocent passage, which excludes the foreign sovereignty. *Facility* is entirely sufficient, as it enables all economic and transport functions, while *approach* to the open sea, means that sovereignty of the maritime state, extends all the way to the open sea. Thus, entry/exit is only a category in the frame of the facility, while approach includes the element of sovereignty.

A svemu treba naglasiti i to da Boka kotorska nije za Crnu Goru i jedina mogućnost participacije na otvorenom moru, kao što to vrijedi za Sloveniju i BiH u njihovim, bilo teritorijalnim, bilo teritorijalnim i unutrašnjim vodama. Ovdje treba i posebno konstatirati: činjenica je da hrvatsko teritorijalno more prema međunarodnom pravu *odjeljuje* (izraz je pomno odabran) slovenske i bosanskohercegovačke vode od otvorenog mora, ali ih nikako *ne zatvara*. Situacija je posve obratna, tj. – po tom istom međunarodnom pravu postoji institut *neškodljivog prolaza* koji svima (navodno) "zatvorenima" osigurava nesmetani ulaz/izlaz do otvorenog mora i to u obliku *služnosti*. To, međutim, pojedinim državama nije dovoljno, te stoga žele *pristup* do otvorenog mora, a to je u okviru suverenitetskog rješenja.

Naravno, teza o "zatvorenosti" može štetiti Hrvatskoj, i to na način da onaj tko bude odlučivao o morskoj granici i prihvatio problem "postojanja zatvorenosti", može Crnoj Gori ostaviti najveći mogući dio graničnog akvatorija, ili da se na njemu proglasi dvovlašće.

Četvrto. Ne stoji više teza (na koju se tako zdušno oslanja Crna Gora) o nekakvom iznimnom geostrateškom značenju Prevlake/rta Oštra⁶ i hrvatske obale unutar zaljeva, i to stoga jer današnja Boka kotorska nema više onakvo geostrateško značenje kao nekada. Dovoljno je problem apsolvirati u dvije ili tri rečenice: u odnosima snaga prije Prvoga svjetskog rata, Prevlaka i Boka kotorska su imale veliko geostrateško značenje, i obrambenog, i ofenzivnog značaja (kao i austrijska vojna baza Pula). Međutim, u današnjim uvjetima, Boka kotorska je tek *klopka koncentriranih ciljeva na vrlo malom prostoru izloženom eventualno, i zrakoplovnoj, i raketnoj moći*. Isto tako, geostrateško značenje Prevlake/Boke kotorske posve poništava činjenica da Crnu Goru nema tko napasti (i da će i ona, kad-tad, biti branjena članstvom u NATO-u), a pogotovo je nikada nikako i ni u kom slučaju ne će ugroziti Republika Hrvatska. (Neki radikalniji slovenski političari ponekad insinuiraju da bi Hrvatska mogla vojno ugroziti Slovensko primorje i luku Koper !). Priča o geostrateškom značenju Boke

⁶ Definicija prostornog obuhvata Prevlake nije posve jasna i u javnosti se taj pojam određuje dosta proizvoljno: poluotok Prevlaka (s rtom Oštra) nalazi se jugoistočno od uvale Prevlaka, ali je logično tom pojmu priključiti barem i dio zaobalja hrvatskih obala izvan i unutar vanjskog zaljeva Boke kotorske i zatim u smjeru sjeverozapada, i to barem do prve istaknutije visinske kote (216 m, s vrlo znakovitim toponimom – Stražnik).

has to be stressed that Boka Kotorska is not the only possibility of Montenegrin participation on the open sea. Unlike that, for Slovenia and Bosnia and Herzegovina, it is their only exit/entry to the open sea, from their territorial or territorial/inner waters. An important statement: it is fact that Croatian territorial sea, according to international law, *separates* (the word is carefully chosen) Slovenian and Bosnian and Herzegovinian waters, from the open sea, but it does not, in any way, *close* them. *The situation is quite opposite* - according to the same international law, there is the institution of '*innocent passage*', which secures, all (allegedly) "*closed*" bays, undisturbed entrance/exit to the open sea, in the form of *usage*. That is not enough to some states, so they want *access* to the open sea, which is in the sphere of sovereignty.

Surely, the thesis about "closure" can be damaging for Croatia, in a way, that the body who will decide about the maritime border, accepting the problem of "existent closure", could decide that Montenegro gets the largest possible part of the bordering sea waters, or, that a kind of condominium could be proclaimed.

Fourth. The thesis about the exceptionally important geostrategic importance of Prevlaka/Cape Oštra⁶ and Croatian coast inside the bay – emphasized so much by Montenegro – is no longer standible. That's why Boka Kotorska Bay no longer has the geostrategic importance it had in history. It is enough to elaborate it in few sentences. In relations between forces before the First World War, Prevlaka/Boka Kotorska, were geostateically very important, both in defensive and offensive meaning (the same was case of the Austrian military base Pula). Today, Boka Kotorska is only a trap of concentrated aims, in a very small area, exposed to eventual airplane and rocket war power. Also, geostrategic significance of Prevlaka/Boka Kotorska is annihilated by the fact that there is no country that would attack Montenegro (that will, sooner or later, be a member of NATO) and will never be threatened by Croatia. (Some radical Slovenian politicians, at times, insinuate that Croatia could militarily threaten Slovenian coast and Koper harbour !). The story about geostrategic

⁶ Definition of the territory of Prevlaka is not completely clear, and that notion is determined pretty arbitrarily: Peninsula Prevlaka (with Cape Oštra) is situated southeast of Prevlaka Bay. It would be logical to attach to that territory, at least a part of the Croatian Hinterland, inside and out of Boka. Kotorska Bay, and in the direction of northwest, at least, until the first more prominent elevation point (216 m, with a very characteristic toponym – Stražnik (meaning fortress)).

kotorske, o "nužnosti" da samo Crna Gora treba nadzirati taj prostor, a pogotovo njegova vrata – jednostavno ne stoji, i ne smije biti argument u bilo kakvom svojatanju od strane Crne Gore u odnosu na čitav narečeni akvatorij u kojemu još treba odrediti morsku granicu.

I konačno – **peto**. Postoji određena razlika od problema ovog razgraničenja od onog sa Slovenijom. Naime, u slučaju Savudrijske vale i granice izvan vale Hrvatska može pregovarati samo o problemu Savudrijske vale, dakle ne i o uspostavljanju koridora između slovenskoga teritorijalnog mora do otvorenog mora. U slučaju razgraničenja sa Crnom Gorom mogući su pak razgovori o granici i unutar Bokokotorskog zaljeva, ali i izvan njega.

Protokol kao jedan od temelja za rješenje pitanja hrvatsko-crnogorske "južne granice"

Pristupajući problemu *Protokola*, treba naglasiti da bavljenje tom temom izaziva veliku odbojnost, ali i velik napor. I to zato jer zrcali onodobni, iznimno nepovoljni međunarodni položaj Republike Hrvatske, ali i indolencija (naime, govoriti o nekompetentnosti ipak je premalo), koja je nešto takvo kao što je Protokol mogla potpisati. Spomenuti Protokol, koji je u svoje vrijeme (2002. god.) istican kao "veliki uspjeh" hrvatske Vlade, i kao vrlo povoljan za Hrvatsku, zaslužuje, uvodno, barem četiri napomene:

Prvo – ima više zaista bitnih nedostataka koji svi pogađaju Republiku Hrvatsku, pri čemu su najopasniji sadržaji koji govore o dvovlašću;

Drugo – on očito čini jedan od temelja koji mora uzeti u obzir svatko tko bude rješavao odgovarajući granični problem;

Treće – on ipak dijelom ima jednu vrlo pozitivnu i za Hrvatsku povoljnu stranu, a to je njegova privremenost, što otvara mogućnost poboljšanja, ali čemu treba odmah dodati i mogućnost da i druga strana postavi nove zahtjeve;

I konačno *četvrto* – odmah treba upozoriti na pet bitnih nedostataka: a) iz razgraničenja na moru isključena je *cрта sredine*, što odmah znači da se isključuje međunarodno pravo, a to očito pogađa Hrvatsku, b) u tzv. *Zoni* (vidi dalje u tekstu) postoji dvovlašće, i to uz hrvatsku obalu, c) kopnena je granica samo privremena (15. prosinca 2002. jedan je visoki crnogorski dužnosnik izjavom na Prevlaci istaknuo – da je sretan što

meaning of Boka Kotorska and the "necessity" that *only* Montenegro should control the bay, particularly exit/entry into it, finishes here. It may not be an argument in any unduly claims by Montenegro, for the whole sea water area, whose border still has to be determined.

And finally **fifth**. There is a certain difference between this border problem, and the border dispute with Slovenia. Namely, in the case of Savudrian Bay and the border outside of it – Croatia can negotiate only about the problem of the Bay, not about inaugurating a corridor between Slovenian territorial sea, and the open sea. Meanwhile, in the border settlement with Montenegro, talks are possible, about the border in the bay, as well as outside of it.

Protocol as one of the foundations for the solution of Croatian-Montenegrin "south border"

Analyzing the problem of *Protocol* creates great loathsomeness and requires a lot of effort because it reflects an extremely unfavourable international status of the Republic of Croatia at the time, but also an "indolence" (talking about incompetence is not enough) that only could have put its signature below something like that. *Protocol* was at its time (2002) described as a "great success" of Croatian government and very favourable for the Republic of Croatia. Four points/comments about the *Protocol*:

First – there are many, very essential, deficiencies, all of which are bad for the Republic of Croatia; paragraphs about condominium, are the most dangerous.

Second – anyone who is going to solve the border problem will have to take it into account.

Third – it has one very positive and, for the Republic of Croatia, favourable aspect – its temporariness, which opens the possibility of bettering it, but, it also leaves the other side a possibility of posing new claims.

And finally *fourth* – five essential inadequacies/ deficiencies: a) from the dividing line on the sea, a *median line* is excluded, which means that it is not done according to the international law, and affects Croatia badly; b) in the so called *Zone*, condominium exists only along the Croatian coast; c) land border is temporary (a Montenegrin high official, pointed out at Prevlaka on 15 December 2002, that he "is happy to see the departure of

prisustvuje odlasku snaga UN s teritorija koji je pod "zajedničkom jurisdikcijom dviju država"! d) vraćanje Hrvatskoj okupiranih dijelova na Bjelotini i Košari se ne spominje i e) sve se obično naziva *kompromisom*, što ne stoji, jer Hrvatska nije ništa dobila, nego je samo izgubila, a to ne ulazi u definiciju kompromisa.

Kao rezultat raščlambe samog Protokola (od 10. prosinca 2002.), valja predočiti poduži niz konstatacija i ocjena kako slijedi.

1. Preambula određuje samo *privremeni* režim uz "južnu granicu" između dviju država, dok se sama granica, odnosno, njezino određivanje, i ne spominje, nego Protokol treba tek "...olakšati nalaženje konačnog rješenja za identifikaciju, odnosno utvrđivanje zajedničke državne granice". A takav je stav za Hrvatsku opasan i poguban, jer implicira da su u pitanju i *kopnena* i morska granica, što je za Hrvatsku, kada se radi o kopnenoj granici, apsolutno neprihvatljivo, jer je kopnena granica definirana još u 15. st., i otada (na Prevlaci) nije mijenjana.⁷ Pri svemu tome Prevlaka se kao pojam uopće i ne spominje, što može izazvati zabunu, to više što se pod pojmom i teritorijalnim obuhvatom Prevlake mogu uključivati različite mogućnosti. A ta neodređenost nije jedina, jer je dopunjena jednom još izrazitijom neodređenošću, koja glasi: "... područje uz južnu granicu između dviju država..." (i u Preambuli i u članku 1.)⁸.

2. Članak 4. od iznimne je važnosti: "Stranke *Protokola* suglasne su da R. Hrvatska privremeno vrši jurisdikciju na kopnenom području jugozapadno od Konfina, a SRJ na kopnenom području sjeverno od Konfina (ovo posljednje posve je nejasno i neprimjereno jer je očito riječ o prostoru u smjeru od Konfina i prema sjeverozapadu). Ta nedorečenost, koja ide na štetu Crne Gore, nema značenja. Međutim, ovaj članak 4. formuliran je kao svojevrсна zamka i podvala za Republiku Hrvatsku, i to zato jer prostor "jugozapadno od Konfina" uopće ne uključuje poluotok Prevlaku i rt Oštra koji se nalaze južnije i zatim jugojugozapadnije i jugojugoistočnije od Konfina, tj. od uvale Prevlaka prema jugoistoku, i koji se, uostalom, u *Protokolu* i ne spominje. Prema tekstu *Protokola* uopće nije jasno kome

⁷ U procesu teritorijalnog formiranja Dubrovačke Republike ona je oko 1500. godine izgubila prostor Planine koji se sjeveroistočno nastavlja na Snježnicu.

⁸ Međutim, treba uočiti da se u članku 2. eksplicite navodi kako odredbe *Protokola* ne prejudiciraju razgraničenje između dviju država, ali ostaje problem da je otvoreno pitanje i kopnene i morske granice.

UN forces from the territory that is under "joint jurisdiction of the two countries!" d) return of the occupied territories on Bjelotina and Košara to the Republic of Croatia is not mentioned and e) everything is called a *compromise*, which is not true, because Croatia hasn't gained anything, it only lost, which does not enter into the defining of compromise.

The result of the *Protocol* (from 10 December 2002) analysis can be summarized in the critique as follows:

1. Preamble defines only *the temporary* regimes, by "the south border" between the two countries while the border itself, and its determination, is not mentioned. The Protocol should "...ease finding the final solution for identification i.e. determination of the common state border". The statement is dangerous and devastating for Croatia, because it implies the *land* and maritime border. That is unacceptable, as the land border (on Prevlaka) was defined in 15th century, and has never, since then, been changed⁷. In the entire text, Prevlaka as a term is not mentioned at all which can create confusion because territorial definition of Prevlaka can mean different things. That vagueness is not the only one, namely it is completed by another, even more explicit non-determination that says: "... territory by the south border between the two countries (Preamble and paragraph 1.)"⁸.

2. Paragraph 4 is very important. "Parties signing the *Protocol* agree that the Republic of Croatia temporarily has jurisdiction on the land southwest of Konfin, and Yugoslavia on the land north of Konfin." (the last words are completely unclear and incorrect, as it obviously means the area in the direction of Konfin towards northwest). That is at disadvantage to Montenegro and has no significance. But, the paragraph 4 is formulated as a kind of a trap and deceit for the Republic of Croatia, as the area "southwest of Konfin" does not include peninsula Prevlaka and Cape Oštra, which are situated more south, south-southwest and south-southeast of Konfin, and consequently, from Prevlaka Bay towards southeast, which, after all, is not mentioned in the *Protocol*. According to the *Protocol* text it is *not clear at all, who peninsula*

⁷ In the process of its territorial formation, around 1500, Dubrovnik Republic lost the area of Planina (proceeding mountain Snježnica on the northeast).

⁸ However, it has to be noted, that in Paragraph 2 it is explicitly stated, that the text of *Protocol* does not prejudice the borderline between the two states. The problem is that the questions of the both, land, and maritime border, stay open.

pripada poluotok Prevlaka, dok je jasno samo jedno: prema tekstu – poluotok Prevlaka ne pripada Hrvatskoj (*Protokolu* je priložen i zemljovid koji potpisani nije imao prilike vidjeti). Moguće je, ali mora biti i očito, da zemljovid govori drugačije, no ovi se redovi tiču samo raščlambe teksta. Pri tome je jasno da tekst favorizira Crnu Goru, i zato je (možda) hotimice nejasan. Posebno valja uočiti da *Protokol* navodi samo privremenu hrvatsku jurisdikciju, što znači da prostori o kojima je riječ još nisu definitivno hrvatski.

3. Članak 5. odnosi se na tzv. *Zonu*: "Stranke *Protokola* suglasne su da se u morskom području, zapadno od ravne crte, koja se proteže od Konfina do točke udaljene tri kabla od rta Oštra na spojnici rt Oštra – rt Veslo, u daljnjem tekstu: *Zona*, isključi prisutnost policijskih i vojnih snaga stranaka *Protokola*, osim u slučajevima utvrđenim ovim *Protokolom*", a uvodi se zajednička hrvatsko-crnogorska policijska ophodnja i nadležnost Riječ je, dakle, o dvovlašću, a to znači i djelomični gubitak hrvatskog suvereniteta, dok Crna Gora dijelom stječe taj suverenitet.

Dvovlašće i gubitak dijela hrvatskog suvereniteta

O tome jasno govori i članak 7. kojim "...ustrojava se mješovita posada na policijskom plovilu"⁹ u *Zoni*, što ima za Hrvatsku više nepovoljnih posljedica:

a) Hrvatska je u najvećoj mogućoj mjeri isključena iz vanjskog zaljeva Boke kotorske (jer nema niti spomena o nekoj crti sredine), a iz same *Zone* isključene su njezine vojne i policijske snage, u tom akvatoriju Hrvatska dijeli zajednički suverenitet sa Crnom Gorom, dok su gospodarske aktivnosti bitno ograničene jer se "... u *Zoni* do daljnjega ne može obavljati gospodarski i mali ribolov, niti se smije razvijati marikultura" do konačnog utvrđenja granice (članak 8.).

b) Osim toga, hrvatski je suverenitet u *Zoni* ograničen, jer je dio tog suvereniteta prenesen na Crnu Goru (putem mješovite posade, 4 člana na svakom policijskom plovilu).

c) U *Zoni* zapravo postoji dvovlašće, što je protivno članku 2. Ustava Republike Hrvatske

⁹ Važno je uočiti da to policijsko plovilo ne vije ničiju zastavu, što je, naravno, logično kada je riječ o crnogorskoj strani, ali je nelogično i ponižavajuće da hrvatska zastava izostaje uz hrvatsku obalu i u hrvatskim vodama (članak 7., Aneks IV).

Prevlaka belongs to. The only thing that is clear is that Prevlaka does not belong to the Republic of Croatia (*Protocol* contains the map which the author has not seen). It is possible, that the map speaks differently, but here is the text is the matter. The text clearly favours Montenegro, and, thus, it is (possibly) intentionally unclear. The *Protocol* mentions only the temporary Croatian jurisdiction, which means that the areas described in it are not definitively Croatian.

3. Paragraph 5 is related to the so called *Zone*. "Parties agree that in the maritime area, west from the straight line (from) Konfin, to the point three cables away from Cape Oštra, on the link of Cape Oštra – Cape Veslo, presence of the police and military forces should be excluded except in cases defined by this *Protocol*." Mutual Croatian and Montenegrin police patrolling and jurisdiction are introduced. Condominium means partial loss of Croatian sovereignty, while Montenegro acquires (that) sovereignty in the *Zone*.

Condominium and the loss of a part of Croatian sovereignty

Paragraph 7 clearly describes, that "...mixed crew, on police patrol boats, is established"⁹ in the *Zone*. That has several unfavourable consequences for Croatia:

a) Croatia is in the largest possible extent, excluded, from the outer Boka Kotorska Bay. The median line is not mentioned at all. Croatian military and police forces are excluded from the *Zone*. Croatia has condominium with Montenegro in that sea water area, while commercial activities are very limited, because "...commercial and private fishing and development of mariculture are prohibited in the *Zone*" until the final determination of the border (Paragraph 8.)-

b) Besides, Croatian sovereignty in the *Zone* is limited, part of it having been transferred to Montenegro (in mixed crew – 4 members on each police vessel).

c) Condominium is the way of ruling, which is contrary to the Paragraph 2. of Croatian Constitution (Narodne novine, 2002), which

⁹ It is important to observe that the police vessel does not flutter any flag. That is logical, taking in consideration the Montenegrin side, but it is illogical and humiliating that Croatian flag is absent from Croatian shores, and in Croatian waters (Paragraph 7., Annex IV).

(Narodne novine, 2002.), gdje se jasno navodi da je: "Suverenitet R. Hrvatske neotuđiv, nedjeljiv i neprenosiv", pa su u slučaju dvovlašća u Zoni povrijeđena sva tri navedena načela.

Tako je hrvatski suverenitet dijelom došao u tuđe ruke, dijelom je podijeljen s nekim drugim i dijelom je prenesen na nekoga drugog. Iako se potpisani ne razumije u pravo, ipak je više nego jasno, da je na takvu povredu Ustava Hrvatske dvovlašćem netko odgovoran i na najvišoj razini morao reagirati. Postoji mogućnost da neka druga država u hrvatskom moru uživa određena prava, pod posebnim okolnostima, ali za tu državu to su prava/povlastice u tuđem moru, a to je bitno razlikuje od suvereniteta. Zato se mora ustvrditi: dok Crna Gora ima u vanjskom Zaljevu svoje vode i ostvaruje dvovlašće u Zoni, R. Hrvatska je u statusu okrnjenog suvereniteta. Stoga je uspostavljena jedna u međunarodnom pravu nepoznata situacija, tj. da neka obalna država nema potpuni suverenitet uz svoju obalu, nego ga dijeli s nekim drugim. Zona je, dakle, uspostavljena na štetu Republike Hrvatske, i to – ništa manje ili više – u korist one države čiji su građani u sastavu bivše JNA (ali i kao dobrovoljci) bili agresori na Republiku Hrvatsku! I zato, ukoliko je potreban neki zajednički nadzor i isključenje vojnih snaga, onda bi to bilo primjereno samo uz obale crnogorskog poluotoka Luštica, jer je agresija došla s te, a ne s hrvatske strane.

Demilitarizacija

Članak 10.: U dosadašnjem razmatranju *Protokola* jasno je da problem Zone upravo drastično pogađa Republiku Hrvatsku. No, međutim, to nije sve, jer isto tako je problematičan i za Hrvatsku ponižavajući članak 10., koji govori o demilitarizaciji, a uključuje i dva bitna vida: demilitarizacija se odnosi i na agresora i na žrtvu (!). Osim toga, ona je ne samo posve asimetrična nego je stvarni teritorijalni aspekt dimenzija demilitarizirane zone takav da ona na hrvatskoj strani obuhvaća znatno veći teritorij nego što se to navodi u članku 10. *Protokola*, tj. više zahvaća teritorij žrtve, a manje teritorij agresora, iz čega logično slijedi da su i status demilitarizacije i njezin prostorni obuhvat Hrvatskoj nametnuti. A logika stvari je posve drugačija: Hrvatska mora biti za demilitarizaciju, ali samo na strani nekadašnjega dokazanog agresora, jer Hrvatskoj valja priznati pravo na oprez, dok je vlastita demilitarizacija neprihvatljiva. Osim toga, demilitarizacija ne spominje prestanak crnogorske okupacije dijela

clearly states that "Sovereignty of Croatia is inalienable, indivisible and untransferable". All the three listed principles are violated in the Zone by this condominium.

So, Croatian sovereignty has partly come into other's hands, partly, it is shared with others, and partly, it is transferred to others. Although the author of this paper is not an expert in law, it is more than clear, that, on such a violation of the Constitution with condominium, somebody responsible and at highest position was obliged to react. There is possibility that another country can, in special circumstances, enjoy certain rights the Croatian sea. But, for that alien country, these are the rights/privileges in another country's sea, essentially different of sovereignty. Consequently, while Montenegro has its own waters in the outer Bay, and has condominium in the Zone, the Republic of Croatia has a status of encroached sovereignty. Thus a situation, unknown in the international law, was created, i.e. the maritime state does not have total sovereignty in front of its coast but it is shared with somebody else. The Zone, indeed, has been inaugurated to the disadvantage of the Republic of Croatia – and that, no more or less, in favour of the state whose citizens, in the ex Yugoslav Army, and as volunteers, committed aggression against the Republic of Croatia. Thus, if a mutual control and exclusion of military forces were needed, it should have been along the Montenegrin peninsula Luštica coast, because aggression came from there, not from the Croatian side.

Demilitarization

Paragraph 10. It is clear, from what is said above, that the problem of the Zone drastically affects the Republic of Croatia. But, that is not all, equally problematic, and for Croatia humiliating is Paragraph 10 that considers demilitarization, and includes also two essential aspects: demilitarization applies to the aggressor and the victim (!). Besides, not only it is completely asymmetrical, but demilitarized zone on the Croatian side actually comprises a much larger territory than listed in Paragraph 10 of the *Protocol*. It affects more the territory of the victim, and less the territory of the aggressor. So, logical consequence of that is: the status of demilitarization and its territorial extent are imposed upon Croatia. The logic should be completely different: Croatia should accept demilitarization, but only on the territory of the former aggressor, because Croatia must be granted

Bjelotine (prostor visine nešto preko 1000 m) i Košare (najviša kota 454 m), oba duž hrvatsko-crnogorske granice. Istovremeno, poluotok Luštica nije demilitariziran, kao i akvatorij istočno od granice Zone. Da je razvojačenje asimetrično, dobro se vidi i iz činjenice da ono na hrvatskoj strani ima dubinu od 5, a na crnogorskoj dubinu samo od 3 km, ali i to je samo privid, jer je područje stvarnog opsega demilitarizacije na hrvatskoj strani zapravo mnogo dublje/šire od 5 km, kao što će biti i pokazano. Važno je zato uočiti i sljedeće: tih 5 km na hrvatskoj strani računa se od crte povučene "od Konfina na jugozapad" (članak 4.), pa prema sjeverozapadu u niže navedenim granicama, i to u dubini od 5 km u skladu sa sljedećom crtom:

Članak 11.: tromeđa Hrvatska – SRJ – BiH – Triještanikov vrh – selo Arbanas (isključno) – selo D. Ljut (isključno) – selo Gruda (isključno) – selo Poljica (škola) – put selo Poljica – Mikulići (isključno) – raskrižje Mikulići – Molunat (isključno) – uvala Lučica na obali.

Uvidom u zemljovid jasno je da je riječ o dimenzijama mnogo većim od 5 km, što znači – da su u pitanju (isključno Grude) od oko 15 km, koliko iznosi udaljenost do početne crte "jugozapadno od Konfina". Međutim, ni to nije sve, jer od te crte prema jugozapadu pa do rta Oštra ima još oko 3 km, što znači da je dubina demilitariziranog područja na hrvatskoj strani čak oko 18 km (!). To jasno pokazuje da u odnosu odredbi teksta i stvarnosti na terenu nešto nije u redu, ali je na štetu Hrvatske, pa onda izgleda kao da jest u redu – i Hrvatska to potpisuje! Dijelom je to rezultat i toga što sve očito, s hrvatske strane, nisu radili znalci, nego amateri. Istina je da od granice sjever-jug (koja dotiče Bjelotinu) od hrvatsko-bosanskohercegovačko-crnogorske tromeđe do Gruda postoji širina od oko 5 km, ali, to je tek dio čitavog problema koji još uključuje prostor od Karasovića, Mikulića, pa do rta Oštra na jugoistoku. A svemu tome treba dodati još jednu dimenziju: naime, od uvale Lučica pa do rta Oštra ima oko 9 km, a javnosti se plasirao podatak od samo 5 km. Međutim, nasuprot tomu, na crnogorskoj strani ostvarena je dubina demilitarizacije mjestimično i ispod 3 km (kod kote 1144 m), zatim kod Mojdeša i ceste Ratiševina – Igalo, a osim toga, nisu razvojačeni niti sjeverozapadni dio poluotoka Luštica, koji također ulazi u zonu od 3 km, niti otočić Mamula.

the right to caution, while its own demilitarization is unacceptable. Besides, demilitarization does not mention ceasing of Montenegrin occupation of the part of Bjelotina (over 1000 meters altitude area) and Košare (the highest point 454 m) both along Croatian-Montenegrin border. In the same time, peninsula Luštica has not been demilitarized, waters east of the border of the Zone likewise. That the demilitarization is asymmetrical can be seen in the fact that, on the Croatian side its depth is 5 kilometres, on Montenegrin side, (only) 3 kilometres. But that is also only an illusion, because the area of the real volume/scope of demilitarization on the Croatian side is really much deeper than 5 kilometres, which will be demonstrated. It is important to note, that those 5 kilometres on the Croatian side, are counted from the line "Konfin to southwest" (paragraph 4) then towards northwest along the border (described in further text) in the depth of 5 kilometres, along the following line:

Paragraph 11: Three-border-point Croatia - Yugoslavia – Bosnia and Herzegovina - Triještanik peak – village Arbanas (excluded) – Village Donji Ljut (excluded) – village Gruda (excluded) – village Poljica (school) – road towards village Poljica – Mikulići (excluded) – crossroad Mikulići – Molunat (excluded) – Lučica Bay on the shore.

Analyzing the map, it is clear, that considered dimensions are much bigger than 5 kilometres. Excluding Grude, the distance between the start of the line "southwest of Konfin" is some 15 kilometres. But, that is not all, as from the line towards southwest to Cape Oštra, there are 3 more kilometres, which means, that the depth of the demilitarized area on the Croatian side is as much as 18 kilometres (!). It clearly shows that, in relation between the text and the reality on the ground, something is wrong. It is harmful for Croatia, so it seems to be right. And Croatia signed that! It is partly a result of the fact, that, obviously, from Croatian side, amateurs, not experts, have done this job for the Protocol. It is true that, from the border stretching north-south (which touches Bjelotina) from Croatian – Bosnian and Herzegovinian – Montenegrin three-border-point to Grude, the width is about 5 kilometres, but, that is only part of the problem, which also includes the area of Karasovići, Mikulići to Cape Oštra, on the south-east. Another dimension should be added to that, namely, the distance from Lučica Bay to Cape Oštra is 9 kilometres, while the general public is told, it is only about 5 kilometres. On the other hand, on Montenegrin side, the depth of demilitarization is partly under 3 kilometres (at

Isto tako, za Hrvatsku su, prema članku 15., nepravedni odnosi na moru: ne samo da je demilitarizirano hrvatsko kopno (od Lučice kod Molunta do Konfina i rta Oštra), nego hrvatske vojne i policijske snage nemaju niti pristup u Zonu, a sve to duž vlastite obale. Doduše, to pravo nemaju niti snage Crne Gore, ali je to prirodna situacija u skladu s međunarodnim pravom, naime, te snage ionako nemaju što tražiti uz hrvatsku obalu. Na taj način se uviđa da Hrvatska ne može biti prisutna na svome, što nipošto nije normalno, dok je posve normalno da Crna Gora, ne može biti prisutna na tuđem. Zato je izjednačavanje Hrvatske i Crne Gore u pitanjima demilitarizacije samo privid koji ponižava Hrvatsku. Tako članak 15. jasno kaže da Hrvatska ratna plovila ne mogu ulaziti u vanjski zaljev Boke kotorske, dok nasuprot tome, prema tom istom članku vojna i druga plovila SRJ mogu prolaziti kroz čitav vanjski zaljev Boke Kotorske, ali su druge aktivnosti isključene.

Završna razmatranja – zaključci

Prvo. Širom svijeta *Protokol* je naišao na znatno odobravanje, i zbog "duha kompromisa", i zbog činjenice da se žrtva i agresor, eto, tako uspješno dogovaraju, pri čemu je krivac zapravo ekskulpiran, a žrtva je ponižena i njezina su prava ograničena. A u SRJ/Crnoj Gori, *Protokol* je također tada dobro primljen, što je i logično: Crna Gora je proširila svoj suverenitet, demilitarizirani su njezini nevažni dijelovi uz hrvatsku granicu, nema povlačenja s okupiranih hrvatskih prostora na Košarama i Bjelotini, Hrvatska je potisnuta iz mora na vanjskom zaljevu Boke kotorske.

Drugo. U samoj Hrvatskoj važna je činjenica da su članovi Odbora za vanjsku politiku Hrvatskog Sabora dobili od Vlade (Vjesnik, 11. prosinca 2002.) ispravu pod naslovom "Uz protokol o privremenom režimu uz južnu granicu između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije, prigovori i odgovori". Izdvajaju se tri bitnosti:

a) Najprije se govori o tome da su se u svezi s južnom granicom "nagomilala maksimalistička očekivanja s obje strane", što nije točno, jer Hrvatska nije isticala niti očekivala nekakva maksimalistička očekivanja, nego tek to da prostor koji je unutar njezinih međunarodno priznatih državnih granica dođe pod hrvatski suverenitet, a to nije nikakav maksimalizam. Zato se taj pojam može uporabiti samo u odnosu na Crnu Goru, koja zaista jest imala maksimalističke težnje, što je pokazala i u ratnoj agresiji.

point 1144 meters) and near Mojdeš and the road Ratiševina – Igalo. As well, the northwest part of peninsula Luštica, which also enters the zone of 3 kilometres and islet Mamula have not been demilitarized.

Equally unjust for Croatia are, according to **Paragraph 15**, the relations on the sea. Croatian territory is demilitarized (from Lučica at Molunat, until Konfin and Cape Oštra). Also, Croatian maritime military and police forces have no access into the Zone, all that along their own shoreline. To be fair, Montenegrin forces do not have that right, either, but that is normal, according to the international law, namely, those forces have nothing to do along the Croatian shore line. Clearly, Croatia cannot be present on its own territory, which is not normal, while it is completely normal, that Montenegro cannot be present on the other country's territory. Equalizing Croatia and Montenegro, in the issues of demilitarization, is (only) an illusion, which humiliates Croatia. **Paragraph 15** clearly states, that Croatian war ships cannot enter the outer Boka Kotorska Bay, while (according to the same paragraph, Yugoslav war and other ships can pass through the whole outer Boka Kotorska Bay. Other activities are excluded.

Final analyses - conclusions:

First. Worldwide, *Protocol* has been praised for its "spirit of compromise" and because of the fact that the victim and the aggressor are nicely making agreements, in which the offender is exculpated and the victim is humiliated, its rights being limited. In FR Yugoslavia / Montenegro, *Protocol* was well accepted, which is logical: Montenegro has expanded its sovereignty; its unimportant areas have been demilitarized, along the Croatian border. There is no retreat from the occupied Croatian areas on Košara and Bjelotina, Croatia has been driven out from the sea in the outer Boka Kotorska Bay.

Second. It is important that the Croatian Government has given members of the 'Foreign Policy Committee of Croatian Parliament' the document ("Vjesnik", 11 December 2002) titled "Addition to the Protocol about the temporary regime, by the south border between Republic of Croatia and FR Yugoslavia, complaints and answers". Three essential points from the text are to be stressed:

a) First, the document states that, on the south border, "maximalist(ic) expectations were accumulated on both sides". That was not true, due

b) Zatim se govori o tome da je *Protokol* "pobjeda obiju strana", što nije istina. Protokol je na štetu Hrvatske i njezina suvereniteta, sadrži neuravnotežene odredbe i poniženje je za Hrvatsku.

c) Nadalje, govori se o tome da se *Protokolom* prevladavaju posljedice sukoba i postavljaju temelji dobrosusjedstva, što nije moguće, jer se tako nešto postiže na jedan posve drugi način, tj. kajanjem, katarzom, isprikom i plaćanjem ratne odštete od strane agresora. I napokon:

d) Govori se o nekakvom suverenom vršenju vlasti od strane R. Hrvatske "... ako i kada su na kartama jasne i utvrđene granice razgraničenja u vršenju suvremene vlasti". Ako te granice prema *Protokolu* i jesu jasno utvrđene, Hrvatska još nema potpunu vlast u tom prostoru.

Treće. Protokol je važan i zato jer može biti naputak Bosni i Hercegovini da i ona zatraži dvovlašće u koridoru, koji bi njezine unutrašnje i teritorijalne vode povezivao s otvorenim morem Jadrana.

Četvrto. Protokol u svakom slučaju ima iznimno međunarodno-pravno i političko značenje i težinu i mora biti uzet u obzir pri svakom rješavanju hrvatsko-crnogorske granice, i to bez obzira tko u tom pitanju odlučivao.

Peto. Protokol je za Hrvatsku skandalozan dokument, pri čemu sve one koji su ga na hrvatskoj strani pripremali i potpisali treba tretirati na dvostruki način: oni su ili površne neznalice i nevježe koje se u svemu tome posve ne snalaze, ili su neodgovorni politikanti. A ako to nisu – onda bi se njima trebale baviti neke druge institucije.

to the fact that Croatia has not had any maximalist expectations, or claims, but only that the area which is inside its internationally recognized and acknowledged borders, comes under Croatian sovereignty. That is no kind of maximalism. That term can only be used in relation to Montenegro, which did have maximalistic aspirations, which was proved in the war aggression.

b) Subsequently, it says, the *Protocol* is "the victory of both sides", which is not true. *Protocol* is disadvantageous for the Republic of Croatia and its sovereignty, it contains unbalanced decrees, and is humiliating for Croatia.

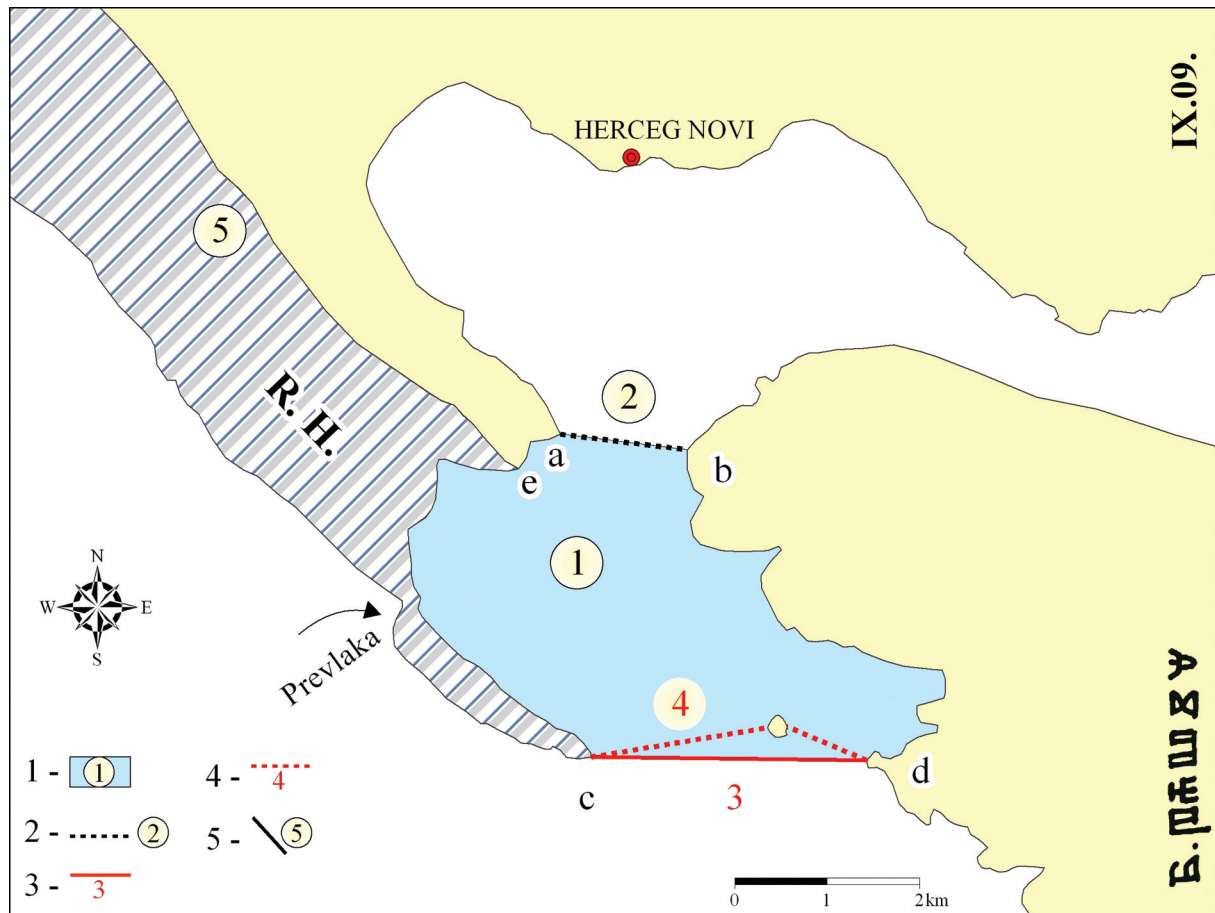
c) Furthermore, it states that *Protocol* surpasses the consequences of the war, and makes a foundation of good neighbourhood, which is impossible. Such a thing can be done in a totally different way, i.e. for the aggressor that is remorse, catharsis, excuse and payment of war reparations. And finally:

d) It speaks about certain sovereignty of the Republic of Croatia "...if and when, the border lines are clearly determined on the maps". Even if those borders are, according to Protocol, clearly determined, the Republic of Croatia still doesn't have a total rule over that area.

Third. Protocol is important, because it can be guidance to Bosnia and Herzegovina, that it, also, claims condominium in the corridor, which would link its inner and territorial waters with the open Adriatic Sea.

Fourth. Protocol, in any case, has an essential international legal and political significance and importance, so it has to be taken into account, at any and every arbitration of Croatian-Montenegrin border, without regard to who will decide in that matter.

Fifth. Protocol is a scandalous document for the Republic of Croatia, those who have, on the Croatian side, prepared and signed it, have to be treated in a dual way: they were either ignoramuses, who did not master the issue all that, or, they were irresponsible petty/politicians. If they were not that, some other institutions should be dealing with them.

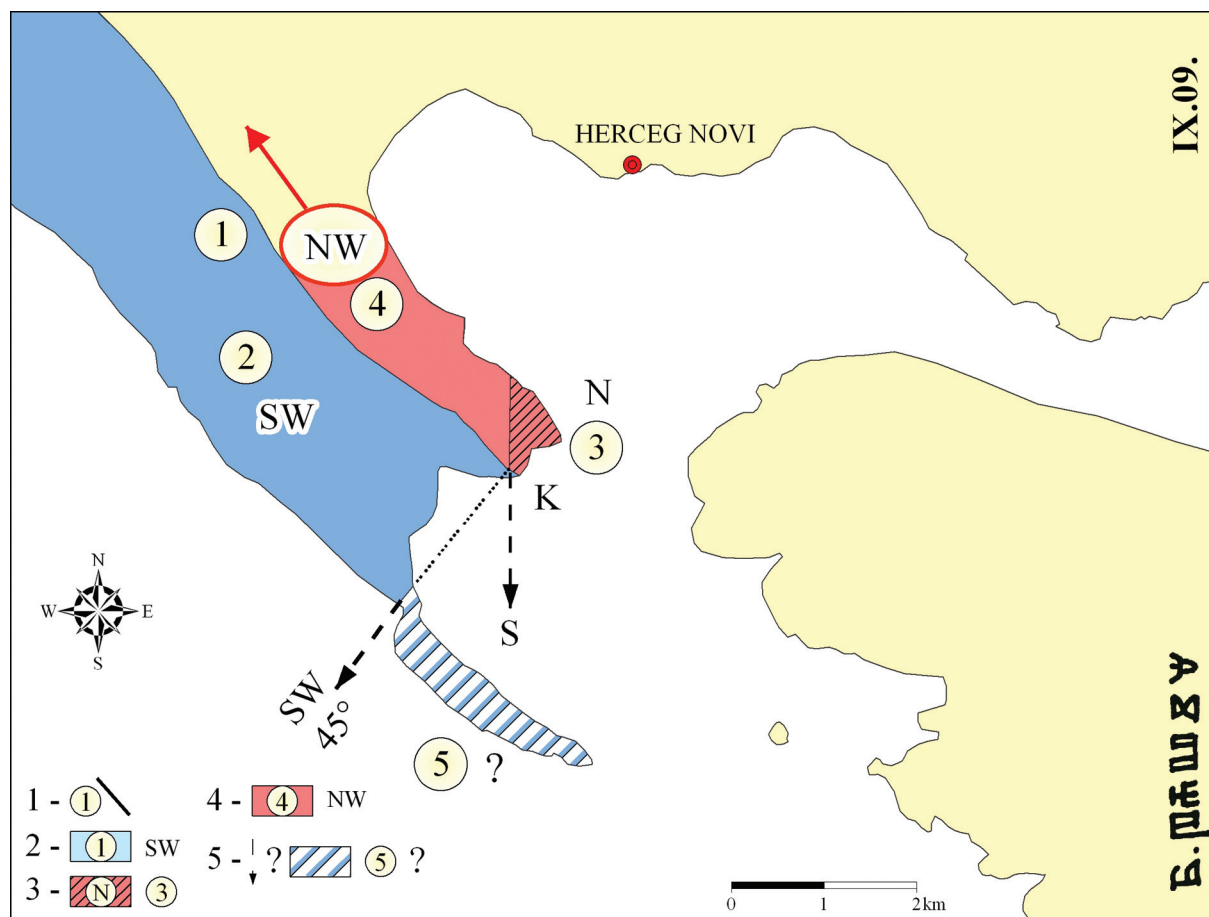

Zemljovid 1. Geografske međe vanjskog zaljeva Boke kotorske

- 1 – (1) – Vanjski zaljev Boke kotorske, koji je dio unutrašnjeg mora i u Republici Hrvatskoj i Republici Crnoj Gori, ali se uobičajeno tretira kao teritorijalno more (pri čemu objašnjenja, na žalost, izostaju)
- 2 – (2) – Sjeverna međa Zaljeva (spojnica: rt Kobila – a) rt Kabala – b))
- 3 – (3) – Južna međa Zaljeva kao spojnica rta Oštra (c) – rt Mirište (d)
- 4 – (4) – Moguća inačica južne međe kao spojnica rt Oštra – otok Mamula – rt Mirišta. Važno je istaknuti da obje varijante južne međe imaju utjecaja i na razgraničenje izvan Zaljeva, što može favorizirati bilo jednu, bilo drugu stranu.
- 5 – (5) – Povijesno-zemljopisna granica Dubrovačke Republike iz 15. st. koja završava na lokalitetu Konfin (e)

Map 1 Geographical borders of the outer Boka Kotorska Bay

- 1 – (1) – Outer Boka Kotorska Bay, which, in fact, is a part of inner sea of the Republic of Croatia and Republic of Montenegro, but is usually treated as territorial sea (absence of explanation).
- 2 – (2) – Northern border line of the Bay (line Cape Kobila (a) Cape Kabala (b))
- 3 – (3) – Southern border of the Bay, as the link of Cape Oštra (c) and Cape Mirište (d)
- 4 – (4) – Possible version of south borderline Cape Oštra island Mamula – Cape Mirišta. It is important to emphasize, that both versions of the south border have also influence on the border line outside of the bay, which can favorize one or the other side.
- 5 – (5) – Historic-geographic border of Dubrovnik Republic from the 15th century, which ends on the locality of Konfin (e)

Zemljovid 2. Razgraničenje na kopnu prema članku 4. *Protokola*

1 – (1) – Stara granica Dubrovačke Republike iz ranog 15. st. (koja se granica u članku 4. *Protokola* ne spominje), a završava kod Konfina, koji je toponim iznimno važan jer latinski i talijanski znači – granica.

2 – (2 – SW) – Teritorij "jugozapadno od Konfina", kako se navodi u *Protokolu*, gdje privremenu jurisdikciju vrši Hrvatska. Taj je teritorij ograničen crtom SW-K (članak 4.), koja je važna za razvojačenje hrvatskog teritorija prema sjeverozapadu.

3 – (3 – N) – Mali teritorij sjeverno od Konfina gdje jurisdikciju "na sjeveru" po *Protokolu* obnaša SRJ / Crna Gora.

4 – (4 – NW) – Prostor dalje prema sjeverozapadu koji također dolazi pod jurisdikciju SRJ, iako se to u tekstu ne spominje, a nastavlja se dalje na sjeverozapad do Karasovića (izvan legende 4 je ostali dio Crne Gore.)

5 – (5) ? – Budući da Hrvatska prema tekstu *Protokola* obnaša jurisdikciju samo jugozapadno od Konfina, ostaje nejasno što je s poluotokom Prevlaka (5), koja se nalazi jugozapadno, južno i jugoistočno od Konfina. Međutim, stvarnost je drugačija (što najvjerojatnije potvrđuje i zemljovid priložen *Protokolu*, ali je tekst nejasan i u toj nejasnoći favorizirana je Crna Gora, što ostavlja prostor da se pitanje poluotoka Prevlaka i rta Oštra postavi ponovno).

Map 2 Borderlines on the land, according to paragraph 4 of the *Protocol*

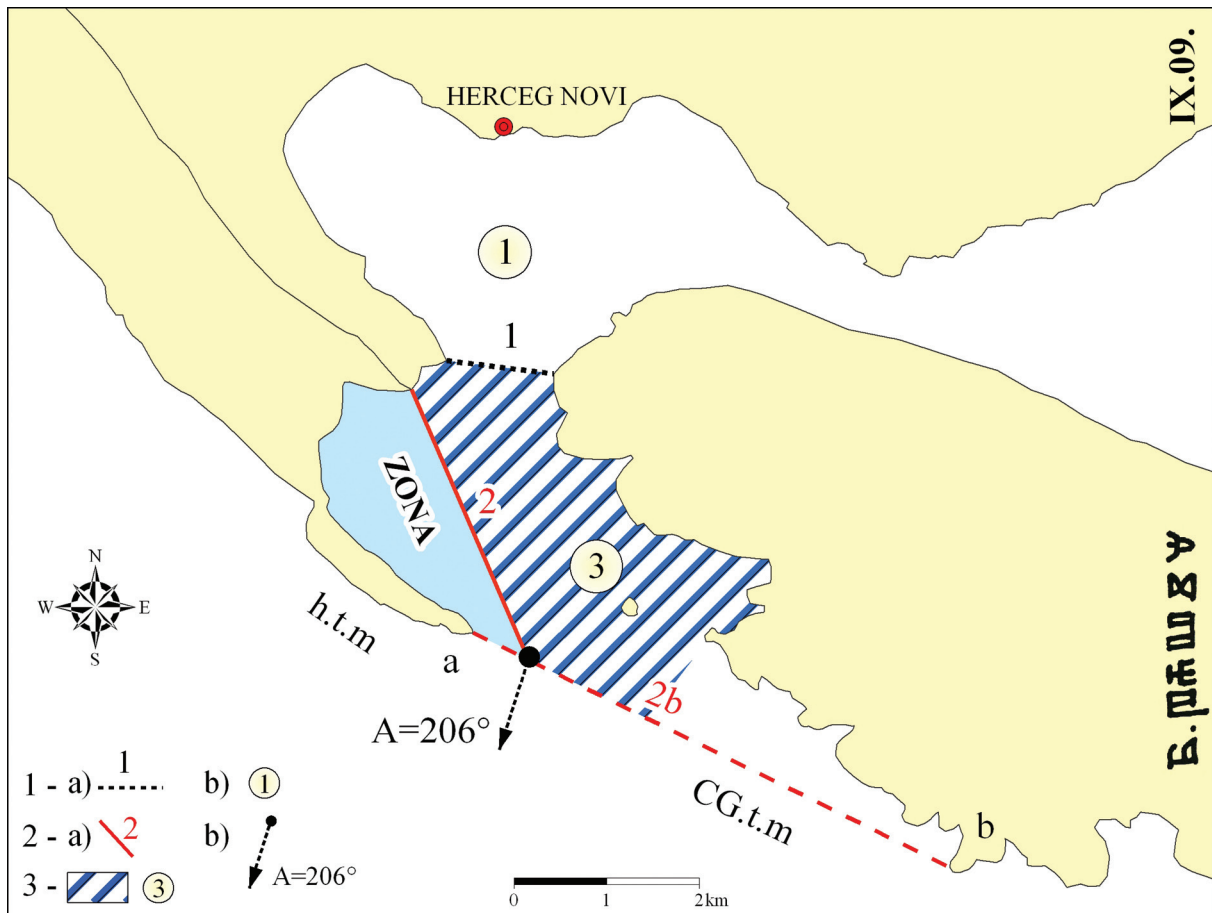
1 The old border from Dubrovnik Republic in the early 15th century (not mentioned in the *Protocol*), which ends by Konfin, a toponym from the Latin and Italian word meaning – border.

2 – (2 – SW) Territory "southwest of Konfin" as *Protocol* states it, where the temporary jurisdiction is done by the Republic of Croatia. That territory is encircled by the line SW-K (paragraph 4), which is important for the demilitarization of the Croatian territory towards northwest.

3 – (3 – N) – Small territory north of Konfin, where jurisdiction "on the north" according to *Protocol* belongs to SR Yugoslavia / Montenegro.

4 – (4 – NW) Area further towards northwest, which also came under Yugoslav jurisdiction (not mentioned in the text). It is continued further to northwest until Karasovići (the remaining part of Montenegro is outside legend 4).

5 – (5?) – As the Republic of Croatia, according to the *Protocol*, has jurisdiction only southwest of Konfin, it is unclear, what happens on peninsula Prevlaka (5) situated southwest, south, and southeast of Konfin. However, reality is different (which is probably confirmed by the map of the *Protocol*, but the text is unclear, and in that, Montenegro is favoured what leaves the possibility to pose the question of Prevlaka Peninsula and Cape Oštra again).

Zemljovid 3. Područje Zone prema članku 5. Protokola

1 - a) - (1) - Sjeverna međa vanjskog zaljeva Boke kotorske

b) - (1) - Početak unutrašnjih zaljeva Boke kotorske sjevernije od spomenute međe u legendi 1a

2 - a) - (2) - Granica Zone između hrvatskih obala i ostalog akvatorija u vanjskom zaljevu povučena od rta Konfin do točke udaljene 3 kabla od rta Oštra na spojnici (2b) rt Oštra (a) - rt Veslo - (b). Zašto su u ovom slučaju određena upravo tri kabla (oko 556 m), nije objašnjeno, kao ni to zašto se sve određuje po spojnici rt Oštra - rt Veslo, ali se razlog može nazrijeti, tj. čim je neka određujuća crta više izvan zaljeva, onda po načelu okomice koja bi dijelila hrvatsko i crnogorsko teritorijalno more, veći dio teritorijalnog mora izvan zaljeva pripada Crnoj Gori. I obratno - ako je neka relevantna crta bliže zaljevu (ili čak unutar njega), onda je favorizirana Hrvatska, što se, naravno (uz naše pregovarače), nije moglo dogoditi.

- b) Ova točka na tri kabla udaljenosti od rta Oštra važna je zato jer se odavde prema pučini (12 nm ili 22,2 km), nastavlja granica hrvatskog i crnogorskog teritorijalnog mora prema jugujugozapadu, i to u skladu s azimutom od 206° (članak 6. *Protokola*); h.t.m. = hrvatsko teritorijalno more; C.G.t.m. = crnogorsko teritorijalno more izvan zaljeva.

3 - (3) - Ostali dio teritorijalnog mora unutar zaljeva (što bi zapravo moralo biti unutrašnje more objiju država), za koji se podrazumijeva da pripada SRJ/Crnoj Gori.

Map 3 Area of the Zone according to paragraph 5

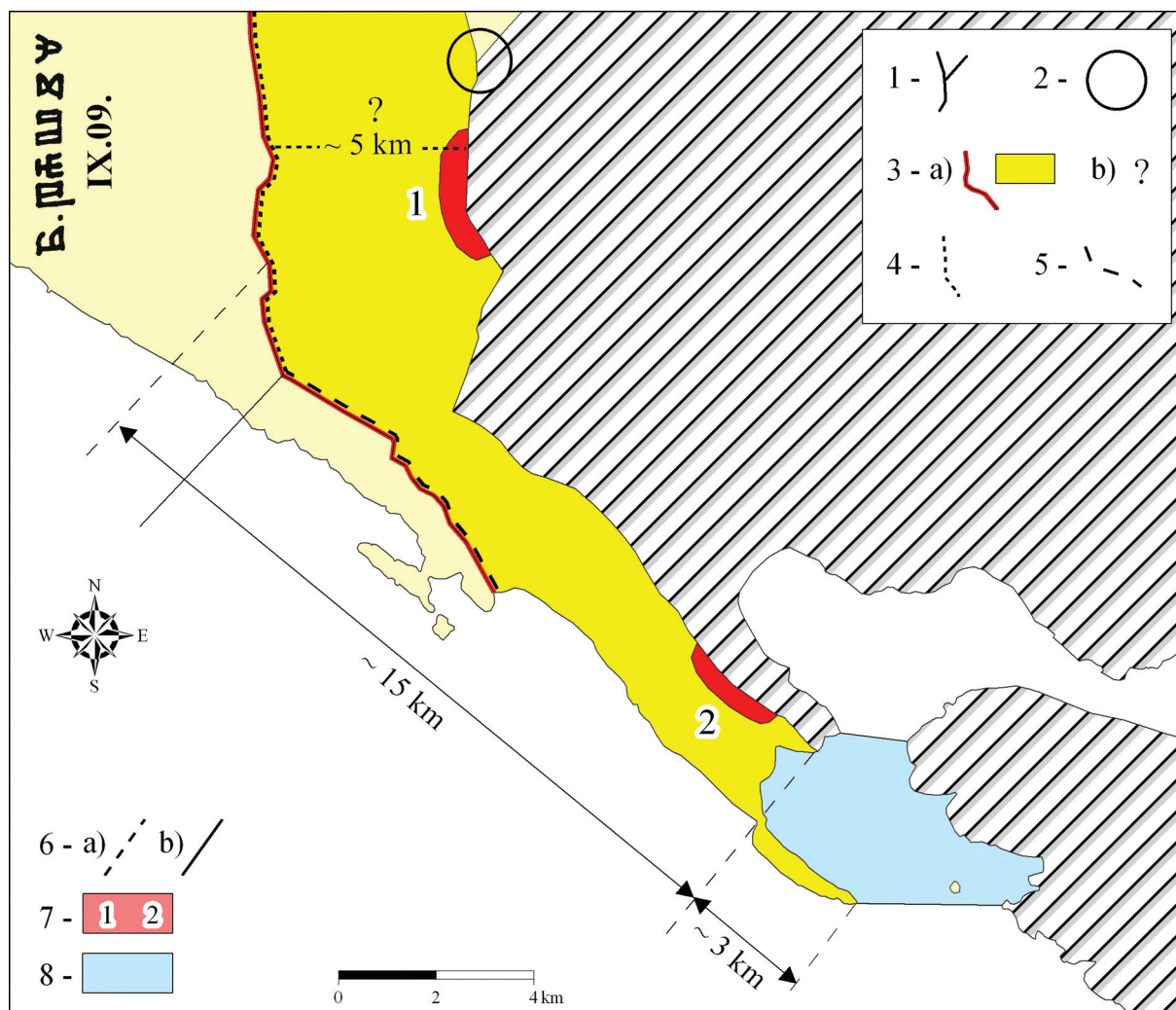
1 - a) - (1) - North border of the outer Boka Kotorska Bay.

- b) (1) - the beginning of the inner Boka Kotorska Bay, north of the mentioned borderline in legend 1 a

2 a) - (2) - The border of the Zone between Croatian shores and other aquatory in the outer bay, the line from Konfin, until the point 3 cables away from Cape Oštra on the meeting points (2b) Cape Oštra (a) - Cape Veslo - (b). Why have, in this case, three cables (about 556 meters) been chosen, and why was everything done on the link of Cape Oštra and Cape Veslo, has not been explained. The reason might be, if a border line is further out of the bay, according to the principle of verticality/perpendicularity, which would divide Croatian and Montenegrin territorial waters - the larger part of that water would belong to Montenegro. And vice versa - if a relevant line is closer to the bay (or, is even inside it) Croatia would have been favoured, which, of course (with our negotiator) couldn't have happened.

- b) this point, on the three cables away from Cape Oštra is important, because from it to the open sea (12 nautical miles, or, 22.2 kilometres) there is the continuation of the border of Croatian and Montenegrin territorial sea to the southwest, in accordance with azimuth of 206° (paragraph 6 of the Protocol); h.t.m. = Croatian territorial sea; C.G.t.m. = Montenegrin territorial sea out of the Bay.

3 - (3) - The remaining part of the territorial sea inside the bay (which should have been the inner sea of both countries) which belongs to Montenegro.

Zemljovid 4. Demilitarizirano područje u Republici Hrvatskoj prema *Protokolu*

Rješenje militarizacijom kao osnovom za konačno uređenje nekih drugih pitanja međunarodnih odnosa (određivanje državne granice) može biti prihvatljivo, ali samo u slučaju da se demilitarizacija odnosi na teritorij dokazanog agresora, a ne i žrtve.

1 – Današnje državne granice naslijeđene iz razdoblja druge Jugoslavije

2 – Prostor i točka tromеde (Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore) važna za određivanje dubine demilitarizirane zone prema zapadu u R. Hrvatskoj (pitanje demilitarizirane zone u Crnoj Gori nije razmatrano na ovom zemljovidu)

3 – a) Dio demilitarizirane zone u Republici Hrvatskoj s graničnom crtom na kopnu

– b) Sjeverna granica demilitarizirane zone koju autor nije uspio rekonstruirati iz teksta *Protokola* što, međutim, nije relevantno za razumijevanje osnovnog problema, dubine demilitariziranog područja u Republici Hrvatskoj

4 – Dio graniče demilitarizirane zone u Republici Hrvatskoj, koja odgovara širini od 5 km navedene u *Protokolu*

5 – Dio granice demilitarizirane zone na kopnu u Republici Hrvatskoj koja je uža od 5 km, ovisno o geografskim uvjetima

6 – a) iako se u tekstu *Protokola* govori o širini demilitarizirane zone od 5 km, ona zapravo iznosi oko 15 km u dubini hrvatskog teritorija i to računajući od poluotoka Prevlaka prema sjeverozapadu. Tome treba dodati i oko 3 km demilitariziranog poluotoka Pevlaka, tako da ukupna dubina demilitarizirane zone u Republici Hrvatskoj iznosi zapravo 18 km, za razliku od onih 3 km Crnoj Gori.

– b) međutim, potrebno je naglasiti: autor je duboko nezadovoljan tekstem *Protokola* – i zato je njegova kritika u izvjesnom smislu pretjerana. To znači da dubina hrvatske demilitarizirane zone nije oko 18 km, nego samo oko 15 km ako se uzme u obzir kritična točka od koje hrvatsko-crnogorska granica ima orijentaciju od juga prema sjeveru

7 – 1,2 – Dio teritorija Republike Hrvatske koji se u vrijeme sklapanja *Protokola* (2002. god.) nalazio pod okupacijom Crne Gore (1 – prostor Bjelotine, 2 – prostor Košare), a o čijem konačnom statusu hrvatska javnost nije nikada bila obaviještena, tako da valja smatrati kako okupacija traje i danas.

8 – Vanjski zaljev Boke Kotorske sa sjevernom i južnom geografskom međom.

Map 4 Demilitarized area in the Republic of Croatia according to the *Protocol*

Militarization solution, as the final settlement of some other international issues (determining state borders) can be acceptable, but only in the case that the demilitarization is imposed on the territory of the aggressor, not the victim.

1 – Present state borders inherited from the second Yugoslavia

2 – Area and the three-border-point (the Republic of Croatia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro) are important for determining the depth of the demilitarized zone towards the west – in the Republic of Croatia (the issue of the demilitarized zone in Montenegro has not been analyzed on this map).

3 – a) Part of demilitarized zone in Republic of Croatia with land boundary line

b) Northern demilitarized zone boundary, not registered by the author from the *Protocol* text, but it is not relevant for understanding of basic problem – depth of the demilitarized area in Republic of Croatia

4 – Part of the border of the demilitarized zone in the Republic of Croatia, which is 5 kilometres wide as stated in the *Protocol*

5 – Part of the border of the demilitarized inland zone in the Republic of Croatia that is narrower than 5 kilometres, depending on geographical conditions

6 – a) Although the *Protocol* speaks about the width of the demilitarized zone of 5 kilometres, it really is about 15 kilometres deep, on the Croatian territory, counting from Prevlaka peninsula, towards northwest; 3 kilometres of the demilitarized peninsula Prevlaka should be added to that, so that the total depth of the demilitarized zone in the Republic of Croatia is, really, 18 kilometres, in contrast to the 3 kilometres on the Montenegrin side

– b) but it is necessary to stress: the author was deeply embittered by the text of the Protocol and therefore his criticism is in a certain degree exaggerated. That means – depth of Croatian demilitarized zone is not 18 kilometres, but only 15 kilometres if it is taken into account critical points from where Croatian-Montenegrin border is oriented from south to north.

7 – 1, 2 – The Part of the territory of the Republic of Croatia that at a time of signing the *Protocol* (2002) was under Montenegrin occupation (1 – area of Bjelotina, 2 – area of Košara). Croatian public was never informed about it, so it should be understood that the occupation lasts until today.

8 – Outer Boka Kotorska Bay, with north and south geographical border.

